

PUL SİYASƏTİ İLƏ BAĞLI TERMİNLƏR

Açıq bazar əməliyyatları	Mərkəzi Bank tərəfindən qiymətli kağızların və xarici valyutanın alqı-satqısı əməliyyatlarıdır. Mərkəzi Bank əsasən Hökumətin qiymətli kağızlarının alqı-satqısı ilə məşğul olur (əsasən banklarla), lakin bununla yanaşı özü də qiymətli kağızların emissiyasını həyata keçirə bilər. Mərkəzi Bank tərəfindən qiymətli kağızlar satıldıqda dövriyyədə olan pul kütləsi azalır, alındıqda isə pul kütləsi artır. Qiymətli kağızlar birbaşa, habelə REPO və əks-REPO formasında alınıb satıla bilər.
Banklararası pul bazarı	Banklararası qısamüddətli (bir gündən bir ilədək) kredit və depozit bazarıdır.
Banklardan kənar nağd pul	Mərkəzi Bankın və kommertiya banklarının kassalarında olan pullar istisna olmaqla Mərkəzi Bank tərəfindən dövriyyəyə buraxılmış nağd puldur. (bax M0-a)
Baza inflyasiya	Qiymətləri dövlət tərəfindən tənzimlənən malların qiymətlərinin dəyişməsi və mövsümi amillərdən təmizlənmiş inflyasiyadır.
Çərçivə alətləri	Çərçivə alətləri Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən bir günlük repo (vəsaitlərin cəlb olunması aləti) və bir günlük əks-repo (vəsaitlərin yerləşdirilməsi aləti) əməliyyatlarıdır. Bir qayda olaraq çərçivə alətləri üzrə əməliyyatlar bankların təşəbbüsü ilə müəyyən olunmuş faiz dərəcələri ilə aparılır.
Deflyasiya	Qiymətlərin ümumi səviyyəsinin aşağı düşməsi (inflyasiyanın əks prosesi) və nəticədə pulun dəyərinin artması prosesidir.
Devalvasiya	Milli valyutanın xarici valyutaya nəzərən məzənnəsinin ucuzlaşdırılmasıdır.
Dezinflyasiya	Qiymətlərin artımı prosesini sənəitmək üçün dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər sistemidir. O cümlədən Mərkəzi Bankın pul siyasətinin sərtləşdirilməsi dezinflyasiya tədbirlərinə aiddir.
Dollarlaşma	Milli valyutaya paralel olaraq sərbəst dönərli valyutanın daxili pul tədavülündə yer almasıdır. Dollarlaşma səviyyəsini ölçmək üçün müxtəlif göstəricilərdən istifadə edilir. Belə göstəriciyə misal olaraq xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisini göstərmək olar. Bu göstərici pulun yığım funksiyasının dollarlaşma səviyyəsini ölçməyə imkan verir. Dollarlaşma əvəzinə bəzi hallarda valyuta əvəzləməsi terminindən də istifadə edilir.
Dövriyyədə olan nağd pul	Mərkəzi Bank tərəfindən dövriyyəyə buraxılmış nağd pullardır. Buraya bank sistemindən kənar olan nağd pulla yanaşı Mərkəzi Bankın və kommertiya banklarının kassalarında olan nağd pullar da daxildir.
Emissiya	Bütün növ pul nişanlarının və qiymətli kağızların dövriyyəyə buraxılmasıdır. Pul nişanlarının emissiyası səlahiyyəti bir qayda olaraq Mərkəzi Banka məxsusdur. Qiymətli kağızların emissiyası isə həm dövlət həm də kommertiya qurumları tərəfindən həyata keçirilə bilər. Məhz, bu cəhətinə görə qiymətli kağızlar dövlət və qeyri-dövlət qiymətli kağızları qruplarına bölünür.
Faiz dərəcələri dəhlizi	Mərkəzi Bankın çərçivə alətləri üzrə faiz dərəcələri "faiz dərəcələri dəhlizi"ni təşkil edir. Dəhlizin minimal həddi bir günlük vəsaitlərin cəlb olunma (REPO) faiz dərəcəsi ilə, maksimal həddi isə - bir günlük vəsaitlərin yerləşdirmə (Əks-REPO) faiz dərəcəsi ilə müəyyən olunur. Mərkəzi Bankın uçot dərəcəsi "faiz dərəcələri dəhlizi"nin bir parametri kimi çıxış edir. Faiz dərəcələri dəhlizinin parametrləri iki aydan bir ölkədəki makroiqtisadi durum və Mərkəzi Bankın inflyasiya hədəfi əsas götürülərək müəyyən olunur.
Geniş mənada manatla pul kütləsi	bax: M2
İnflyasiya	İnflyasiya qiymətlərin ümumi səviyyəsinin artımı prosesidir. Başqa sözlə desək, inflyasiya mal və xidmət qiymətlərinin artması ilə müşayiət olunan pulun dəyərsizləşməsi prosesidir. Ayrıca götürülmüş mal və ya xidmətin qiymətinin artması inflyasiya demək deyil. Yalnız qiymətlərin ümumi səviyyəsi qalxdığı zaman inflyasiya baş vermiş hesab olunur.
İnflyasiyanın hədəflənməsi	Qiymətlərin sabitliyinin əsas hədəf kimi götürüldüyü pul siyasəti rejimidir. Bu rejimin tətbiqi zamanı Mərkəzi Bank qiymətlərin sabitliyi üçün yüksək dərəcədə məsuliyyət daşıyır.
İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ)	Müəyyən vaxt intervalı çərçivəsində əhali tərəfindən qeyri-istehsal məqsədilə istehlak edilən mal və xidmətlərin qiymətlərinin ümumi səviyyəsinin dəyişməsinə xarakterizə edən indeksdir. Buraya bütün zəruri tələbat malları (ərzaq və qeyri-ərzaq) və xidmətləri daxil edilir. Hər bir mal və xidmətin bu indeks əsasında formalaşan sərbətdə öz xüsusi çəkisi vardır və ayrı-ayrı komponentlərin qiymət dəyişməsi bu çəkilərə uyğun olaraq yekun indeksin

	formalaşmasında iştirak edir. İstehlak Qiymətləri İndeksi Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən hesablanır.
İşsizlik	İşsizlik muzzla işləmək istəyən və bacaran lakin iş tapa bilməyən əhalinin cəmi əmək qüvvəsinə (iqtisadi fəal əhali) nisbətidir.
Kredit	Bağlanmış müqaviləyə uyğun olaraq qaytarılmaq, müəyyən müddətə (müddətin uzadılması hüququ ilə) və faizlər (komisyon haqları) ödənilmək şərti ilə, təminatla və ya təminatsız borc verilən pul vəsaitidir.
Kredit restriksiyası siyasəti	bax: sərt pul siyasəti
Kredit xətti	Bankın, yaxud digər kredit institutunun borc alan subyekt qarşısında kredit vəsaitini təqdim etməklə bağlı öhdəliyi, yaxud bu öhdəliyin hüquqi rəsmiləşdirilməsidir. Bu zaman kredit vəsaiti bir dəfəlik deyil, hissə-hissə təqdim olunur və borc alan subyektin bütün müqavilə şərtlərinə əməl etdiyi təqdirdə kreditor kredit məbləğinin növbəti hissəsinin təqdim edilməsi ilə bağlı öhdəlik daşıyır.
Çarpaz (kross) məzənnə	<p>Üçüncü valyuta məzənnəsinə nəzərən iki valyuta arasındakı məzənnə:</p> $e_{l}^{m} = \frac{e_{n}^{m}}{e_{n}^{l}}$ <p>burada,</p> <p>e_{l}^{m} - l valyutasının m valyutasına nəzərən məzənnəsi (çarpaz hesablanacaq məzənnə)</p> <p>e_{n}^{m} - n valyutasının m valyutasına nəzərən məzənnəsi</p> <p>e_{n}^{l} - n valyutasının l valyutasına nəzərən məzənnəsi</p>
LİBOR	LİBOR (London InterBank Offered Rate) dərəcəsi – London banklararası kredit bazarında ən öncül banklar tərəfindən təklif olunan faiz dərəcələrinin orta göstəricidir. LİBOR – qısamüddətli kreditlərin topdansatış qiymətidir. LİBOR dünya miqyasında digər faiz dərəcələri üçün orientir rolunu oynamaqla, dəyişən faizli kredit müqavilələrdə ən geniş istifadə olunan bir göstəricidir. Bu zaman kredit faizləri "LİBOR +", yaxud "LİBOR –" kimi hesablanır.
Maliyyə Proqramlaşması	Maliyyə proqramı makroiqtisadi məqsədlərə nail olmaq üçün əlaqələndirilmiş iqtisadi siyasət tədbirlər planı olub, makroiqtisadi siyasəti proqramlaşdıran və iqtisadiyyatın bütün sektorları üzrə inkişaf parametrlərini bir-biri ilə uzlaşdıran hesablama modelidir. Başqa sözlə, maliyyə proqramı makroiqtisadi məqsədlərdən asılı olaraq müxtəlif siyasət simulyasiyaları aparmağa imkan verən bir çərçivədir. Bu çərçivə iqtisadiyyatın sektorları (real sektor, xarici sektor, fiskal sektor, monetar sektor) arasındakı qarşılıqlı asılılıqlar maksimum nəzərə alınmaqla formalaşdırılmışdır.
M0	M0 = ödəniş vəsaiti kimi istifadə olunan pul kütləsinin ən likvid hissəsidir. Dövriyyədə olan banknot və sikkələr.
M1	M1 = M0 + manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər
M2	M2 = M1 + manatla müddətli əmanət və depozitlər
M3	M3 = M2 + sərbəst dönərli valyutada əmanət və depozitlər.
Məcburi ehtiyatlar	Müəyyən edilmiş normalara uyğun olaraq bankların depozit öhdəliklərinə görə Mərkəzi Bankda məcburi qaydada saxlamalı olduqları vəsait. M.E. dolayı pul siyasəti aləti olmaqla pul kütləsinin və bank sisteminin likvidliyinin tənzimləməsi məqsədilə tətbiq edilir.
Məcburi ehtiyat normaları	Kommersiya bankları tərəfindən cəlb olunmuş depozitlərin Mərkəzi Bankda məcburi saxlanılan hissəsidir. Məcburi ehtiyatlar qaldırıldıqda bank sisteminin kredit vermək qabiliyyəti məhdudlaşır və beləliklə iqtisadiyyatda pul kütləsinin həcmi azalır. Mərkəzi Bank məcburi ehtiyatları azaltdıqda isə bunun əksi baş verir. Bundan başqa məcburi ehtiyatlar bankların müştərilər qarşısında öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində "sığortalayıcı" funksiya da yerinə yetirir.
Məcburi ehtiyatın saxlanılmasında ortalama mexanizmi	Hesabat dövrü ərzində hər gününün sonunda banklar müxbir hesabında o qədər vəsait saxlamalıdırlar ki, müxbir hesabın hesabat dövrü ərzindəki orta günlük qalığı həmin hesabat dövrü üçün müəyyən olunmuş məcburi ehtiyat məbləğindən az olmasın.

Mərkəzi Bankın müstəqilliyi	Mərkəzi Bankın əsas məqsədinə nail olmaq üçün fəaliyyətinin hər hansı bir kənar müdaxilədən qorunmasıdır. "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı Azərbaycan Respublikasının qanunu"nın 6-cı maddəsinə görə "Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən edilmiş funksiya və səlahiyyətlərini həyata keçirərkən Mərkəzi Bank müstəqildir və bu zaman hər hansı dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanları, fiziki və hüquqi şəxslər onun fəaliyyətinə hər hansı bir səbəbdən bilavasitə, yaxud dolaylı yolla məhdudiyət qoya bilməz, qanuna zidd təsir və müdaxilə edə bilməz."
Məzənnənin hədəflənməsi rejimi	Milli valyutanın məzənnənin tənzimlənməsini nəzərdə tutan pul siyasəti rejiminə məzənnənin hədəflənməsi deyilir. Adətən bu rejim çərçivəsində Mərkəzi Banklar təsbit olunmuş məzənnə rejiminin müxtəlif variantlarını tətbiq edirlər.
Məzənnə rejimləri	Ölkədə milli valyutanın xarici valyutaya nəzərən məzənnəsinin müəyyən edilməsi üsulu. Təcrübədə 3 məzənnə rejimi mövcuddur: 1. Üzən 2. Üzən-tənzimlənen 3. Təsbit edilmiş Üzən məzənnə rejimində məzənnə valyuta bazarında tələb-təklif əsasında, heç bir müdaxilə olmadan formalaşır. Mərkəzi Bank yalnız fəvqəladə hallarda valyuta bazarına müdaxilə edir. Üzən-tənzimlənen rejimdə isə məzənnə əsasən tələb-təklif əsasında müəyyən edilsə də, Mərkəzi Bank kəskin tərəddütlərinin qarşısını almaq üçün aktiv fəaliyyət göstərir. Təsbit edilmiş rejimdə isə valyuta məzənnəsi Mərkəzi Bank tərəfindən elan edilir və məzənnənin sabitliyi təmin edilir.
Mərkəzi Bankın notları	Mərkəzi Bank tərəfindən bir ilədək müddətinə buraxılan adlı sənədsiz dövlət güzəştli qiymətli kağızlarıdır. Qısamüddətli notlar dövriyyədə olan pül kütləsinin tənzimlənməsi üçün nəzərdə tutulmuş pul siyasəti vasitəsidir.
Monetar şərait indeksi	Monetar şərait indeksi pul siyasətinin əməliyyat hədəflərində orta çəkili dəyişməni ifadə edir. Əməliyyat hədəfləri kimi bir qayda olaraq qısamüddətli faiz dərəcəsi və məzənnə götürülür. MŞİ aşağıdakı düstur vasitəsilə qiymətləndirilir: $MŞİ = a_1(R_t - R_0) + a_2(E_t - E_0) + 100$ $a_1 + a_2 = 1$ <p>Burada,</p> R_t və R_0 – müvafiq olaraq, hesabat və baza dövründə real faiz dərəcəsi; E_t və E_0 – müvafiq olaraq, hesabat və baza dövründə mübadilə məzənnəsi; a_1 və a_2 – müvafiq olaraq, real faiz dərəcəsi və valyuta məzənnəsi üzrə normallaşdırılmış xüsusi çəkiddir.
Monetizasiya	İqtisadiyyatın pulla təminatı səviyyəsini xarakterizə edən göstəriciləri özündə ehtiva edir. Məsələn, pul kütləsinin ÜDM-də xüsusi çəkisi iqtisadiyyatın monetizasiya səviyyəsinin göstəricisidir.
Nominal effektiv məzənnə (NEM) indeksi	Əsas iqtisadi tərəfdaş ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin çəkili ortasını əks etdirir. $NEM^t = \prod_{i=1}^n e_i^t w_i$ <p>Burada,</p> n - xarici ticarətdə partnyor ölkələrin sayı; e_i^t - manatın i ölkəsinin valyutasına nəzərən t dövründə dəyişməsi; w_i - i ölkəsinin xarici ticarət əlaqələrində xüsusi çəkisini göstərir. Əsas iqtisadi tərəfdaş ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin çəkili ortasını əks etdirir.

Pul aqreqatları	<p>Bir-biri ilə likvidlik səviyyəsinə görə, başqa sözlə nağd pul vəsaitinə daha tez çevrilə bilmə imkanlarına görə fərqlənən pul vəsaitlərinin növləri, ölkədə pul kütləsinin struktur göstəriciləridir. Müxtəlif ölkələrdə pul aqreqatları və onların tərkibi fərqlənir. AR-da M0, M1, M2 və M3 aqreqatlarından istifadə olunur:</p> <p>M0=ödəniş vəsaiti kimi anı istifadə olunan pul kütləsinin ən likvid hissəsi. Dövriyyədə olan banknot və sikkələr.</p> <p>M1=M0+tələb olunanadək əmanət və depozitlər;</p> <p>M2=M1+müddətli əmanət və depozitlər;</p> <p>M3=M2+sərbəst dönerli valyutada əmanət və depozitlər.</p>
Pul bazası	<p>Pul kütləsinin Mərkəzi Bank tərəfindən qısa müddət ərzində dəyişdirilə bilən hissəsi nəzərdə tutulur. Pul bazasının tərkibinə dövriyyədə olan nağd pul və bank ehtiyatları (kommersiya banklarının Mərkəzi Bankdakı müxbir hesablarının qalıqları) daxildir.</p>
Pul kütləsi	<p>Pul kütləsi dövriyyədə olan nağd və qeyri-nağd ödəniş vasitələrinin məcmusudur. Maliyyə bazarları inkişaf etdikcə pul kütləsinə daxil edilən aktivlərin sayı artır. Müasir dövrdə likvidliyin müəyyən minimal həddini özündə təcəssüm etdirən maliyyə aktivləri pul kütləsinə daxil edilir. Likvidlik prinsipindən əlavə adətən pul kütləsinə maliyyə aktivlərinin elə bir qrupu aid edilir ki, o pul siyasətinin hədəfi olmağa yararlı olsun. Azərbaycan praktikasında pul kütləsinin 3 növü fərqləndirilir: a) dar mənada pul kütləsi (M1), b) manatla geniş mənada pul kütləsi (M2), c) geniş mənada pul kütləsi (M3)</p>
Pul icmalı	<p>Ölkənin maliyyə sektoru ilə digər sektorlar arasında olan pul münasibətlərini əks etdirən göstəricilər sistemidir. Pul icmalı ölkənin Mərkəzi Bankının və kommersiya banklarının analitik balanslarının birləşdirilməsi əsasında formalaşır. Analitik balanslar ölkənin Mərkəzi Bankının aylıq mühasibat balansının və kredit təşkilatlarının icmal mühasibat balansının göstəricilərinin analitik qruplaşdırılması vasitəsilə hesablanır.</p>
Pul kütləsinin hədəflənməsi	<p>Mərkəzi Bank tərəfindən pul kütləsinin həcmünün tənzimlənməsini nəzərdə tutan pul siyasəti rejimidir. Bu zaman Mərkəzi Bankın fəaliyyəti pul kütləsinin dəyişimi üzrə hədəfə nail olunmasına yönəldilir.</p>
Pul multiplikatoru	<p>İqtisadiyyatın, xüsusilə də bank sisteminin pul yaratmaq qabiliyyətini xarakterizə edir və geniş mənada pul kütləsinin (M2) manatla pul bazasına nisbəti kimi hesablanır.</p>
Pul siyasəti	<p>Pul siyasəti əsasən qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi məqsədilə həyata keçirilən tədbirlər sistemidir. Mərkəzi Bank valyuta məzənnəsi, pul kütləsi və faiz dərəcələrini tənzimləmək vasitəsilə inflyasiya proseslərinə təsir göstərir. Azərbaycanda pul siyasəti Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilir və onun son məqsədi öz səlahiyyətləri çərçivəsində qiymətlərin sabitliyini təmin etməkdən ibarətdir.</p>
Pul siyasəti alətləri	<p>Mərkəzi Bankın qarşısına qoyduğu hədəflərə nail olmaq üçün istifadə etdiyi iqtisadi dəyişənlərdir. Pul siyasəti alətləri birbaşa və dolay alətlərə bölünür. Birbaşa alətlərə misal olaraq faiz dərəcələri üzərində nəzarət, kreditləşmə dəhlizi, birbaşa və ya məqsədli kreditlərin verilməsini göstərmək olar. Dolay alətlərə misal olaraq açıq bazar əməliyyatlarını göstərmək olar.</p>
Pul siyasəti alətlərinin avtonomiyası	<p>Mərkəzi Bankın qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olması üçün pul siyasəti alətlərini sərbəst şəkildə seçməsidir. Yəni kənar orqanlar pul siyasəti alətlərinin tətbiqində Mərkəzi Bankın işinə müdaxilə etməməlidirlər. <i>Həmçinin bax:</i> Mərkəzi Bankın müstəqilliyi</p>
Pul Siyasəti Rejimi	<p>Son və aralıq hədəfləri arasındakı kombinasiyadan, həyata keçirilməsi mexanizmlərindən asılı olaraq təsnifləşdirilən pul siyasəti formalarıdır. Pul Siyasəti Rejimleri bir çox hallarda əsas hədəfə nail olmaq üçün aralıq və son hədəflər üzrə dəqiq və ya orientir kəmiyyət göstəriciləri, pul siyasəti çərçivəsində həyata keçirilməsi planlaşdırılan tədbirlər sistemi əks etdirilir. Pul siyasətinin pul kütləsinin hədəflənməsi, məzənnənin hədəflənməsi, inflyasiyanın birbaşa hədəflənməsi kimi rejimleri bir-birindən fərqləndirilir.</p>
Pul siyasətinin transmissiyası	<p>Mərkəzi Bank tərəfindən qəbul edilən pul siyasəti qərarlarının iqtisadiyyata ötürülməsini prosesidir. Müasir dövrdə pul siyasətinin faiz dərəcələri, kreditlərin verilməsi, valyuta məzənnəsi, inflyasiya gözləntiləri kimi transmissiya kanalları mövcuddur. Pul siyasəti qərarları real iqtisadiyyata bu kanallar vasitəsilə dərhal deyil, müəyyən zaman intervalından (laqdan) sonra təsir göstərir.</p>

Pulun dövretmə sürəti	<p>Nağd və nağdsız pul nişanlarının hərəkətinin intensivliyini xarakterizə edən göstərici. Pulun dövretmə sürəti adətən aşağıdakı formul əsasında hesablanır:</p> $V = \frac{PY}{M}$ <p>Burada: V-pulun dövretmə sürəti; P-qiymət səviyyəsi (qiymət indeksi); Y-ümumi məhsul buraxılışı; M-dövriyyədə olan pul kütləsidir.</p>
Real effektiv məzənnə (REM) indeksi	Manatın ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına nəzərən ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin ticarət xüsusi çəkiləri və həmin ölkələrdə inflyasiya nəzərə alınmaqla həndəsi ortasını əks etdirir.
REPO	Mərkəzi Bank (və ya bir kommersiya bankı) tərəfindən qiymətli kağızların digər banka sonradan geri almaq şərti ilə satışıdır.
Revalvasiya	Milli valyutanın məzənnəsinin xarici valyutaya nəzərən bahalaşması prosesidir.
Sərt pul siyasəti	İnflyasiyanın azaldılmasına və iqtisadiyyatda hərərətlənmənin azaldılmasına yönəldilmiş pul siyasəti tədbiridir. Bu zaman Mərkəzi Bank özünün faiz dərəcələrini artırır ki, bu da iqtisadiyyatda həm əmanətlər, həm də kreditlər üzrə faiz dərəcələrinə artırıcı təsir göstərir.
Son instansiya kreditörü	Əsasən bankların maliyyə vəziyyətinin sağlamaşdırılması məqsədilə kommersiya banklarının tələbləri əsasında Mərkəzi Bank tərəfindən verilən kreditlərdir. Sonuncu instansiya kreditlərinin şərtləri bir qayda olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən müəyyən olunur.
Sterilizasiya əməliyyatları	Artmış pul kütləsinin inflyasiya potensiala malik izafi hissəsinin dövriyyədə çıxarılmasına yönəldilmiş əməliyyatlara Mərkəzi Bankın sterilizasiya əməliyyatları deyilir. Bununla belə xarici valyuta bazarında revalvasiya təhlükəsi yaradan artıq təklifin alınması əməliyyatlarını xarakterizə etmək üçün də sterilizasiya terminindən istifadə edilir.
SVOP (məzənnə SVOP-u)	Məzənnə riskindən sığortalanmaq məqsədilə müəyyən müddətdən sonra yenidən əksinə mübadilə edilməsi şərti ilə milli valyutanın xarici valyutaya mübadilə edilməsi.
Teylor qaydası	Faiz dərəcələrinin tənzimlənməsi qaydası. Qaydaya görə iqtisadiyyatda inflyasiya sürətləndikdə və yaxud məşğulluq öz təbii səviyyəsindən yüksək olduqda faiz dərəcələri artırılmalı (artan tələbin məhdudlaşdırılması məqsədilə), əks proseslər müşahidə edildikdə isə faiz dərəcəsi aşağı salınmalıdır (tələbin stimullaşdırılması məqsədilə).
Tədiyə Balansı	Tədiyə balansı ölkənin beynəlxalq iqtisadi əlaqələrinin mədaxil və məxaric formasında valyuta ilə ifadə olunmuş dəyəridir. Başqa sözlə, tədiyə balansı beynəlxalq iqtisadi əməliyyatların həyata keçirilməsi nəticəsində milli iqtisadiyyata daxil olan və xaricə çıxarılan valyuta vəsaitləri arasında nisbəti müəyyən edir. Başqa sözlə, tədiyə balansı ölkə rezidentlərinin müəyyən dövr ərzində qeyri-rezidentlərlə apardığı iqtisadi əməliyyatların məcmusunu əks etdirən statistik hesabat sistemidir. İnstitusional vahidin rezidentlik statusu onun hər hansı bir ölkənin iqtisadi ərazisini öz iqtisadi maraqlarının mərkəzi seçməsi və bu əraziyə sıx bağlılığı ilə müəyyən edilir. Tədiyə balansı 4 hissədən ibarətdir: 1. Cari Əməliyyatlar balansı; 2. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti balansı; 3. Ehtiyat aktivlərin dəyişməsi və 4. Balanslaşdırıcı maddələr. (Bax: http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf)
Təsbit edilmiş valyuta məzənnəsi	Ölkənin milli valyutasının sərbəst dönərli xarici valyutaya qarşı dəyişməz saxlanması nəzərdə tutulur. Yəni təsbit edilmiş məzənnənin xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o kifayət qədər uzun müddət ərzində (aylar və ya illər) sabit qalır. Məzənnəni sabit saxlamaq üçün Mərkəzi Bank valyuta bazarında tələb və təklifə təsir göstərmək üçün aktiv alış-satış əməliyyatları aparır.
Üzən valyuta məzənnəsi	Üzən valyuta məzənnəsi rejiminin tətbiq edildiyi zaman valyuta məzənnəsi valyutaya olan tələb və təklifin təsiri əsasında formalaşır. Lakin, üzən valyuta məzənnəsi rejimi Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta məzənnəsinin tənzimlənməsinə yönəldilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi imkanını tam istisna etmir. Belə ki, müstəsna hallarda Mərkəzi Bank məzənnənin kəskin tərəddüdlərinin qarşısını almaq məqsədilə valyuta bazarına müdaxilə edə bilər.
Valyuta müdaxiləsi	Milli valyutanın məzənnəsinə tənzimləmək məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta bazarında həyata keçirilən xarici valyutanın alqı-satqısı əməliyyatıdır. Mərkəzi Bank valyuta bazarında satışlar həyata keçirərkən özünün xarici valyuta ehtiyatlarından istifadə edir.

Valyuta s�b�ti	Müəyyən miqdarda götürülən xarici valyutaların toplusudur. Valyuta s�b�ti məzənnə siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə olunur. Bu zaman Mərkəzi Bank milli valyutanın hər hansı bir xarici valyutaya qarşı deyil, s�b�t� daxil olan bir ne�e valyutaya qarşı orta �ekili məzənnəsini tənzimləməyə çalır.
Xalis daxili aktivlər	Bank sisteminin mərkəzi hökumət, rezident maliyyə təşkilatları və dövlət idarətmə orqanları ilə apardığı aktiv-passiv əməliyyatlarının saldodur. O cümlədən bank sisteminin ev təsərrüfatları, müəssisə və təşkilatlarla apardığı kredit əməliyyatları xalis daxili aktivlər bölməsində �z əksini tapır.
Xalis xarici aktivlər (kommersiya bankları üzrə)	Kommersiya bankları tərəfindən qeyri-rezidentl�rl� xarici valyutada, manatla v� qiymətli metallarla aparılmış aktiv-passiv əməliyyatların saldodur.
Yenidən maliyyələşdirmə əməliyyatları	Mərkəzi Bank tərəfindən kommersiya banklarının likvidlik ehtiyaclarının ödənilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş qaydalara uyğun �ekild� kreditlərin verilməsidir.
Yumşaq pul siyasəti	Yumşaq pul siyasəti dedikdə əsasən resessiyanın qarşısının alınması və iqtisadi aktivliyin artırılması məqsədilə həyata keçirilən pul siyasəti nəzərdə tutulur. Bu zaman məsələn Mərkəzi Bank özünün faiz dərəcələrini aşaqı salır ki, bu da həm əmanətlər, həm də kreditlər üzrə faiz dərəcələrinə azaldıcı təsir edir.